

Vladimír Groh:

Monumentum Antiochenum, kap. 10.

1. Na území někdejší římské provincie galatské, zřízené Augustem, jsou poblíž dnešní vesnice Jelvadž zříceniny města Antiochie, jehož úřední titul zněl od doby Augustovy Colonia Caesarea Antiochia. R. 1914 prováděl tam výkopy W. M. Ramsay a našel přes 60 nápisných úlomků, o nichž se poznalo, že patří k latinskému textu vlastního Augustova životopisu¹. Po válce bylo kopání obnoveno r. 1924, opět za vedení Ramsayova, jehož tentokrát provázeli tři členové maloasijské expedice michiganské university. Ukázalo se, že schodiště, na němž byly r. 1914 nalezeny úlomky nápisné, patřilo k velikému trojitému oblouku z Augustovy doby. Při těchto výkopech, jakož i novým propátráním země odklizené r. 1914, přišlo se na velký počet dalších nápisných úlomků, takže je jich celkem asi 270; třeba však připomenouti, že se některé kousky nalezené r. 1914 přes válku ztratily, jiné poškodily. Ramsay sám věnoval nálezu v dalších dvou letech (1924—26) mnoho pozornosti, zvláště pokud se týče uspořádání zlomků a jejich uložení.

Už první nález vzbudil hojně zájmu, jak je při významu tohoto nápisu pochopitelné; právem se čekalo s netrpělivostí na konečnou publikaci antiošských zlomků, aby se jí doplnily mezery ankyrského textu a ověřily doplňky do té doby navrhované. Ukázalo se, že se v Antiochii zatím našly jen části latinského textu, nic však z textu řeckého. Editio princeps byla dílem D. M. Robinsona, člena oné michiganské expedice, jež pracovala po válce s Ramsayem². Tato edice však — patrně z konkurenčních důvodů — byla velmi ukvapená. Mnohem lepší je vydání jiné, které se právem pokládá za základ další vědecké práce: uspořádal je Ramsay spolu s Premiersteinem³.

Vydání R—P je celkem pečlivé. Je z něho patrné, že latinský

¹ Ramsay, Journ. Rom. Stud. VI., 1916, str. 105nn.

² *The Deeds of Augustus as recorded on the Monumentum Antiochenum*. Amer. Journ. of Philology, XLVII., 1926, str. 1—54 se 7 reprodukcemi.

³ *Monumentum Antiochenum*. Die neugefundene Aufzeichnung der Res gestae Divi Augusti im pisidischen Antiochia herausgegeben und erklärt von William Mitchell Ramsay und Anton von Premierstein. KLIO, XIX. Beiheft, Leipzig, Dieterich 1927. Stran X + 121, 15 tabulek. — V dalším výkladu je toto vydání označováno R—P, a také zlomky jsou podle něho citovány, třebaže jejich označování není právě praktické a přehledné.

text byl v Antiochii vryt do deseti sloupců a že tedy byl rozdělen poněkud jinak než v Ankyře, kde byl v šesti sloupcích. Text z Antiochie se někde stýká se zachovanými částmi ankyrského nápisu, jinde podává znění slov v Ankyře nezachovaných.

Nehodlám probírat tu soustavně poměru obou textů v jejich celém rozsahu, ani vztahu antiošského textu k mezerám textu ankyrského, nýbrž chci si všimnouti jen jedné kapitoly svým obsahem zvláště zajímavé, totiž kap. 10., kde se mluví o Augustově tribunské moci¹.

2. Z kapitoly 10. je na MAntioch zachován především začátek prvních pěti řádků i s prázdným levým okrajem². Vypadá takto:

NO
S
E (nebo T)
INV
QVO

Že jde opravdu o kap. 10., vyplývá nad veškeru pochybnost z toho, že nad písmeny uvedenými jsou zachovány začátky deseti řádků, z nichž na sedmi se čtou nejméně čtyři písmena, takže ztotožnění s koncem kap. 8. a s kap. 9. bylo snadné.

V kap. 10. se mluvilo nejprve o zařazení Augustova jména do salijské písně, pak o sakrosanktitě a tribunské moci a konečně se připomínalo odmítnutí nejvyššího pontifikátu za života Lepidova a slavnostní volba Augustova na tuto hodnost po smrti Lepidově. MAnceyr mělo tuto kapitolu v druhém sloupci latinského textu, jež je zachována se značnými mezerami, zejména po levé straně. Řecké znění je dochováno dobře až na nepatrný počet jednotlivých písmen. Je přirozeno, že rekonstrukce antiošského nápisu a zařazování zlomků se opírá především o text ankyrský; podávám tudíž pro srovnání tento text v obojím znění, latinském i řeckém³:

inc]lusum est in saliare carmen et sacrosan[ct
q]uoad viverem tribunicia potestas mihi
pontif]ex maximus ne fierem in vivi [c]onle]gae
sace]rdotium deferente mihi quod pater meu[s]
sacerdotium aliquod post annos eo mor[tuo
o]ccasione occupaverat cuncta ex Italia
mu]ltitudine quanta Romae nunquam
P Sulpicio C Valgio consulibus

¹ Ankyrský i antiošský text jest zřetelně a s použitím různých typů písma i obvyklých edičních znaků podán nejen ve vydání R—P, ale také už i v jiných novějších vydáních Augustova životopisu, na př. v *Caesaris Augusti Imperatoris Operum fragmenta*, jež vydala H. Malcovati², Turín 1928, str. 78nn. — nebo ve velikém vydání: *Monumentum Ancyranum, Res gestae Divi Augusti* uspořádaném C. Bariniovou (Milán 1930).

² Je to zlomek 9c, 10a. Viz *Robinson* tab. II. (v levém spodním rohu) a R—P tab. X.

³ Doplnků v mezerách, i když jsou evidentní, zatím nevyznačuji.

V¹⁶ Τὸ ὄν[ομ]ά μου συνκλήτου δόγματι ἐνπεριελή|φθη
 εἰς τοῦ|ς σαλίων ἕμνονος. Καὶ ἵνα ἱερὸς ὦι | διὰ[βί]ο|υ|ε τὴν
 δημαρχικὴν ἔχωι ἐξουσίαν | νό[μ]οι ἐκ|υρώθη. Ἀρχιερωσύνην ἦν
 ὁ πατήρ | μ|ου [ἐσχ]ήκει τοῦ δήμου μοι καταφέροντος | εἰς τὸν
 τοῦ ζῶντος τόπον οὐ προσεδεξά|μ|ην [ῥ]Η|ν ἀρχιερατείαν με-
 τὰ τινος ἐνιαυτοῦς | ἀποθανόντος τοῦ προκατελιηφότος αὐ|τὴν
 ἐν πολεμικαῖς ταραχαῖς ἀνείληφα εἰς | τὰ ἐμὰ ἀρχαιρέσια ἐξ
 ὅλης τῆς Ἰταλίας τοσοῦ|τον πλήθους συνεληλυθότος ὅσον
 οὐδεὶς | ἐνπροσθεν ἰστόρησεν ἐπὶ Ῥώμης γεγονένα Πο|πλίωι
 Σουλπικίωι καὶ Γαίωι Οὐαλγίωι ὑπάτοις.

Na MANTioch zachované NO potvrzuje správnost obecně přijímaného doplnění první věty: NOMen meum senatus consulto inclusum etc. — Ř. 4 začíná INV, není pochybností, že třeba doplnit podle ř. 3. MAnCyr na IN Vivi conlegae, a QVO na ř. 5 odpovídá slovům MAnCyr v ř. 4: QVOd pater meus. Tím je zajištěno, že na MANTioch končil ř. 3 slovy: ne fierem, a ř. 4 slovem: mihi. Právem proto zařadili R—P do kap. 10 zlomek 10 f, jenž obsahuje konce tři řádků a volný pravý okraj. První řádek končí EM, druhý HI a interpunkci, třetí má jako poslední písmeno N a před ním vršek ostrého tahu, patřícího k A.

Už povšechný odhad rozsahu řádků na MANTioch vůbec ukazuje, že S, kterým začíná druhý řádek kap. 10., může patřit jedině k slovu sacrosanct[ ] jež se vyskytovalo hned na prvním místě druhé věty. Že tomu tak vskutku je, potvrzuje jiný zlomek kamene (10 b), rovněž obsahující zbytky slov z dvou řádků nad sebou: nejprv M před nímž jsou sledy nejspíše písmene V, pod tím zřetelné NCTV. V celém textu Rerum gestarum není slova, které by mělo v sobě skupinu hlásek NCTV než právě slovo SacrosanCTV[ ]. Patří tedy ř. 10 b zřejmě do prvního a druhého řádku a zachovaná písmena VM jsou druhou polovicí slova meVM v prvním řádku.

Další zlomek 10 d, e, který R—P správně vsouvají do prvních 6 řádků 10. kapitoly, podává zbytky čtyř řádků nad sebou: v nejhořejším je pěkně zachované S, před ním konec krátkého, šikmo napravo dolů směřujícího tahu u spodní linie řádku, za S pak těsně v lomu kamene je zbytek svislého tahu. V druhém řádku se čtou dobře písmena OCV a za nimi je levá polovice písmena M. Ve třetím řádku je AT.R s interpunkcí před R. Čtvrtý řádek pak obsahuje písmena MO . . VO a těsně v lomu u horní linie řádku nepatrný zbytek něčeho, co prý mohlo patřit k P, R, F, D¹.

Písmena OCV se snadno doplní na IOCVm, kteréž slovo stálo v ř. 4 v jeho první polovici, a rovněž o MO . . VO není pochybnosti, že patřilo v ř. 6 k slovu MOrtVO. Podobně bez námitek lze přijmouti zařazení zlomku 10 c, na němž čteme zřetelné

¹ Journ. Rom. Stud. VI., str. 122.

^M
OAD. Vydavatelé umísťujú tento zlomek do ř. 1 a 2, doplňajíc
na quOAD; M pak by patřilo k slovu inclusuM. — Uvedené
zlomky jsou vřazeny nepochybně na správná místa, poněvadž
obsahují skupiny písmen určené vzájemnou polohou nad sebou,
a na MAntioch opravdu není pro ně jinde místa. Vydavatelé,
hlavně však Ramsay, věnovali dále mnoho pozornosti i tvarům
a rozměrům písmen, takže se mohli odvážiti i tvrzení, že nápis
není dílem jednoho rytce, nýbrž několika (str. 19) a přidělovali
proto ke skupinám zlomků zřetelnějších i některé zlomky samy
o sobě neurčité, ale odpovídající celkovou úpravou. Na základě
takového vnějšího kriteria zařadili do kap. 10. i zlomek 10 g,
na němž se čte ^{OD}
M. Za D byla interpunkce, zřetelně viditelná
u Robinsona tab. VII. A (třetí zlomek shora po pravé straně).
Dávají tento zlomek do ř. 5/6 doplňující v quOD a pokládajíce
M za část slova tuMultus, pod ním stojícího¹. V tomto případě
však není zařazení tak zcela nepochybné. Ačkoliv povrch ka-
mene je za M zachován v menší šířce než by se zdálo podle
kresby u R—P (tab. X.), přece je tam dosti místa, abychom
mohli očekávati aspoň stopu po začátku následujícího V, na ka-
meni však není naprosto nic. Patrně veden tímto důvodem po-
kládal toto M za koncové H. Markowski² a doplňoval na tu-
multuuM. To není pravděpodobné, poněvadž bychom zase museli
míti za M interpunkci, a kromě toho se v prose neužívalo sub-
stantiva tumultus v plurále. Jest tedy souvislost zlomku 10 g
s kapitolou 10. při nejmenším pochybná.

V této souvislosti třeba upozorniti na omyl, kterého se do-
pustil Markowski (str. 368n) tvrdě, že zlomek 10 d obsahující
první dvě písmena slova MOrtVO nepatří ke zlomku 10 e, na
němž jsou poslední dvě písmena tohoto slova. Říká, že zlomek
10 d musel býti na začátku řádku, poněvadž před MO je široký
prázdný okraj. Omyl Markowského vyplynul z toho, že spoléhal
jenom na kreslené reprodukce u R—P, na nichž to ovšem vypadá
opravdu jako široký prázdný okraj. Ale pohled na fotografickou
reprodukcí u Robinsona tab. II. ukazuje jasně, že před MO je
interpunkce³ a před touto interpunkcí otlučený povrch ka-
mene. Nebylo tedy před MO prázdného okraje⁴.

Z řádků 7—9 kapitoly desáté je rovněž na MAntioch zacho-

¹ Quod by bylo relativum copulativum před slovem sacerdotium. Mommsen doplňoval pouze demonstrativum id, ale již Bormann navrhol quod.

² Eos XXXII., 1929, str. 369.

³ Není u R—P tab. X. nakreslena!

⁴ Poloha zlomku 10 d je naprosto bezpečná a zaručena jednak těsným přilehnutím lomových hran tohoto zlomku k zl. 10 e, jednak zachovaným spodním okrajem kamene. Oba zlomky totiž pocházejí z řádku, jenž byl ve sloupci poslední.

váno několik zlomků, dotýkajících se všech tří řádků. Je to především zlomek 10 h, i, na němž se čte ^{CONFLVEN}_{D TEMP}, pak zlomek 10 k se zbytky slov ^{LTIT,}_{ECEP} dále pak zlomek 10 l: ^{QVA}_{LPICIO}, a konečně zlomek 10 m obsahující též začátek kap. 11: na něm jsou zachována písmena ^{LGI}¹.

Pomocí MAncyr lze tyto zlomky snadno spojit ve znění: ... CONFLVENTe . . . . muLTITudine QVAnta romae nunquam . . . . iD TEMPus . . . . . rECEPi c suLPICIO c vaLGIo consulibus. U zlomků h, i, k, l je zachován horní rovný kraj kamene, takže je zřejmo, že řádkem 7 kapitoly 10 začínal na MANTioch nový sloupec.

3. Pohlédneme-li nejprve na tu část kap. 10., která byla na MANTioch na konci sloupce (třetího), tedy na ř. 1—6, je patrné, že v nich zůstává mezera v řádcích 2, 3, 5 a 6.

V ř. 6 . . . . AT je slovesnou koncovkou imperfekta nebo plusquamperfekta; sloveso samo dochováno není, ale doplňovalo se na habuit, nebo častěji ještě na habuerat². MANTioch dává za pravdu tvarů plusquamperfektnímu. Následující R . . . je začátek slovesa Recusavi, jež i dříve bylo skoro vesměs doplňováno.

Větší a tíže napravitelná je mezera v ř. 2/3, a také počet konjunktur, které byly navrženy pro toto místo už na MAncyr, je značný. R—P se domnívají, že našli uspokojivé řešení a sice zařazením dalšího zlomku 9 g. Na tomto zlomku lze čísti: TVS C s interpukcí mezi S a C. Pod C ve spodním řádku je malý zbytek krátkého příčného na pravo dolů se ohýbajícího tahu při horní lince, pak vršek tahu svislého vyčnívajícího nad řádek, zakončeného krátkým příčným tahem a horní poloviny písmen VM. Nad TVS C pak jsou nepatrné stopy spodků nějakých písmen. — Písmena TVS C se velmi snadno doplní na senaTVS Consulto, proto je R—P vřadili do prvního řádku a čtou: Nomen meVM senaTVS Consulto; vršky písmen pod TVS C zachované pak vykládají jako ETVM a čtou: SacrosaNCTVs in perpETVM ut essem et quOAD etc. Nepatrné zbytky spodních tahů, které jsou u horního okraje zlomku 9g a patří tudíž k poslednímu řádku kap. 9, vykládají R—P jako stopy písmen DIN ze slova valetuDINE. Tuto svou konjekturu si autoři velmi libují a jsou přesvědčeni, že je definitivním rozřešením a že potvrzuje s malými změnami to, co kdysi navrhoval Bergk³. Na první pohled

¹ R—P tvrdí, že na zlomku 10 k prý je vidět vršek R ze slova *recepti*, avšak na fotografické reprodukci zlomku u Robinsona (tab. II. v pravém horním rohu) nelze nic takového rozeznat.

² To je konjektura Bormannova podle řeckého *εσχηματι*.

³ R—P str. 68n. — *Bergk* r. 1873 ve svém vydání: *Augusti rerum a se gestarum index*, Göttingen. —

se zdá, že rekonstrukce tohoto místa, jak ji provádějí R—P, přesvědčuje, ale bližší zkoumání ukáže, že není daleko tak bezpečná, jak myslí autoři. Především je tu haplografie PERPETVM místo PERPETVVM. Sama o sobě není taková haplografie nemožná; na její podporu uvádí Malcovati (v Augusti Operum fragmenta² str. 159) gen. pl. EXERCITVM v kap. 29. Nutno ovšem připomenouti, že uváděný analogický tvar se čte na MAncyr V 40, a nevíme, jak tomu bylo na MĀntioch. Prohlédnou-li se jiné případy, kdy se v textu Rerum gestarum vyskytují v témže slově vedle sebe VV, lze se snadno přesvědčiti, že jsou vždycky korektivně vypsána vedle sebe. Je to na MAncyr ANNVM (I 35), IVVI (III 34), IVVENES (II 46), IVVENTATIS (IV 8, VI 33, app. 2), IVVENTUTIS (III 5), RIVVM (IV 12), VIVVS (IV 16). Na MĀntioch je z těchto všech případů zřetelně zachováno IVVI a VIVVS. Jeví se tedy ono EXERCITVM na MAncyr jako zvláštní výjimka, která ovšem sama o sobě nevylučuje možnost, že by podobná výjimka mohla býti i na MĀntioch, ale celková pravděpodobnost je velmi malá. Srovnání písma a pravopisu, jež provedli velmi přesně sami R—P (str. 19nn, 103nn), ukázalo, že byl-li památník antiošský méně honosný než ankyrský, není proto text antiošský horší, ba naopak, že má poměrně méně chyb a vulgarismů zračících se v pravopisných úchylnkách.

Vnější důvody ukazují tedy jenom slabou pravděpodobnost haplografického PERPETVM, nikoliv jeho naprostou nemožnost. Závažnější námitky lze pronést však z důvodů stilistických a věcných.

Řecký text má jen jedno časové určení: *διὰ βίου* a připíná je zcela logicky ke zmínce o udělené tribunské moci. Tribunská moc znamenajíc právo na konání určitých funkcí, patřících jinak činovníkům s časově přesně omezenou dobou úřadování, musela býti bližze určena časově, aby bylo zřejmo, že osoba, které se tato tribunská moc uděluje, jí nemá jen na dobu, na kterou ji dostávali tribunové vlastní. Proto také ve zprávách, které mluví o udělení tribunské moci Caesarovi a Augustovi, vesměs se výslovně vytýká, že byla udělena doživotně; u Caesara: Cass. Dio 42, 20, 3 *τὴν τε ἐξουσίαν τῶν δημάρχων διὰ βίου*;¹ u Augusta: Cass. Dio 51, 19, 6 *τὴν τε ἐξουσίαν τὴν τῶν δημάρχων διὰ βίου ἔχειν*; 53, 32, 5 *δημαρχόν τε αὐτὸν διὰ βίου εἶναι*.²

Něco jiného však byla osobní nedotknutelnost, která se týkala všeobecně úpravy osobního postavení a byla u Caesara i u Augusta analogií výsad, jaké monarchům poskytuje jejich domnělé theokratické postavení nebo vláda z boží milosti. Takováto osobní prerogativa nemůže býti logicky vázána ča-

¹ Srv. podobný výraz: Livius 116: *dictator in perpetuum* a Appian. b. c. II. 106 *δικτάτωρ ἐς τὸν αὐτοῦ βίον*.

² § 6 v Cass. Dio se opravil a mluví správně o *ο ἐξουσία ἢ δημαρχική*.

sovou lhůtou a je samozřejmě trvalá, stejně jako na př. zvláštní oděv, insignia atd. Římskému myšlení nebylo však možno tuto osobní nedotknutelnost vyjádřiti jinak než sakrosanktitou, která se celkem právně i sakrálně k tomuto účelu dobře hodila. Prakticky znali Římané sakrosanktitu v osobním uplatňování jenom u plebejských tribunů; je proto pochopitelné, že když se naskytla potřeba vyložití blíže, co znamenala a jak se projevovala, užilo se přirovnání s plebejskými tribuny¹. Na žádném místě se neuvádí v souvislosti se zmínkou o udělení sakrosanktity časová lhůta, ani omezená, ani doživotní. Proto nelze souhlasiti s tím, aby se něco takového zavádělo do textu Rerum gestarum pouhou konjekturou, byť i opřenou o zdánlivý důkaz epigrafický.

Tento důkaz však není spolehlivý. Tak především ukáže už jen prosté přihlédnutí k začátkům řádků prvního a druhého, že mezi Sacrosanctis a domnělým ETVM naprosto není místa pro písmena in perp. Fragment 10 b, obsahující druhou polovici slova Sacrosanctis a jehož umístění je nesporné, ukazuje bezpečně, kam až sahalo v prvním řádku slovo meVM. Fragment 9 g, kdyby sem vsutku patřil, svědčil by o tom, že pod druhou polovici slova senaTVS bychom musili míti slovo perpETVM a sice tak, že E by stálo pod T. Mezi oběma zlomky je v obou řádcích stejná mezera, ale R—P ji vyplňují v prvním řádku interpunkcí a 4 písmeny, kdežto v druhém řádku 7 písmeny a dvěma interpunkcemi — tedy skoro dvojnásobným počtem. To je naprosto nemožné. Kritický pohled na tab. II. u R—P to potvrzuje: ačkoli mezi meVM a senaTVS ponechali velkou a ničím neodůvodněnou mezeru, naproti tomu v druhém řádku užili pro transkripci slov in perp drobných písmen, posunulo se jim ETVM přece o tolik napravo, že to vůbec neodpovídá poloze písmen na zlomku 9 g. Jest tudíž třeba odmítnouti toto doplnění z týchž důvodů, pro jaké vydavatelé sami odmítli původní Ramsayovu konjekturu: decrETVM².

Jiný návrh podal H. Markowski³, jenž uvědomiv si správně časovou rozdílnost obou úkonů (udělení sakrosanktity a udělení doživotní tribunské moci), dovozuje, že v textu muselo býti nějaké časové příslovce, v řeckém znění vynechané. Přijímaje zařazení zlomku 9 g na toto místo podle R—P, čte zbytky spodního řádku stejně, jako oni, ale doplňuje je takto: atquE TVM. Sama o sobě vypadá tato konjektura vtípně, ale přece je zhola nemožná. Markowski si zapomněl všimnouti, že zlomek 9 g obsahuje v prostředním svém řádku zcela jasně TVS C a že tato písmena při jeho zařazení zlomku nemohou býti ničím jiným, než částí slov senaTVS Consulto v prvním řádku 10. kap. Ale

¹ Viz Cass. Dio 44, 50, 1; 49, 15, 6; 53, 17.

² Navrženou ostatně ještě před zařazením zlomku. Viz Journ. Rom. Stud. VI., str. 115.

³ Res gestae Divi Augusti, Eos, XXXI., 1928, str. 229n.

tím by se stalo, že mezi zlomkem 10 b a 9 g by byla v prvním řádku jenom 4 písmena, kdežto v druhém řádku písmen 12! Kromě toho stačí přečísti si větu v Markowského úpravě, aby-
chom se zarazili nad její stilistickou drsností.

Řešení se naskytuje dvojí: buď souhlasiti se zařazením zlomku 9 g na toto místo a hledati doplnění jiné, nebo vyloučiti zlomek 9 g odtud. První cesta je neschůdná, poněvadž i kdyby se uvážilo o všech možnostech, jak čísti vršky písmen zachované na spodku zlomku 9 g, nenajde se žádné doplnění vhodné smyslem a přijatelné místem. Zbývá druhá cesta, že totiž zlomek patří jinam. Ačkoliv uvedené důvody proti jeho zařazení sem jsou — tuším — dosti pádné, aby stačily aspoň negativně, totiž aby se se zlomkem na tomto místě nepočítalo, lze je posílit i pozitivním důkazem. Zlomek 9 g možno totiž vřaditi jinam a sice do kap. 11., kam se výborně hodí jak polohou písmen, tak i vnějším tvarem svých lomových hran.

V kap. 11 se Augustus zmiňuje o svém slavném návratu z východu r. 19 před Kr. a připomíná oslavy, jimiž tento návrat byl provázen. R—P zařadili sem tři zlomky (10 m, 11 a, 11b), jež se částečně stýkají se zachovanými částmi na MAnceyr, částečně je doplňují. Na MAnTioch byly řádky upraveny takto:

ARAM fortunae reducis aNTE AEDES honoris etc.
CAPenam pro REDitu meO SENatus consacravit etc.
VIRgines veSTALes annivERSarium sacrificium etc.

Pravá polovice řádků a sice ř. 1. od Jdes honoris, ř. 2. od natus consacravit, a ř. 3. od versarium jsou zachovány na MAnceyr. Zlomek 9 g se velmi dobře hodí ke zlomku 11 b: oba kusy přilehnou k sobě krátkými příčnými hranami a v onom TVS C je jednak konec slova SENATVŠ, jehož začátek je na zlomku 11 b, jednak začátek slova Consacravit, zajištěného ankyrským textem. Zbytky písmen nad TVS C patří k druhé polovině slova AEDES¹; první polovina je na zl. 11 b. Vrcholky písmen pod TVS C třeba pak připsati konci slova annivERSaRIVM. Mohlo by se snad zdáti podivno, že chci čísti jako I písmeno, jehož horní zachovanou část vydávatelé pokládají za T, ale prohlédneme-li fotografii (u Robinsona tab. I napravo dole), vidíme zřetelně, že onen příčný tah domnělého T naprosto není tak charakteristický, jako v kreslené reprodukci u R—P tab. X, a že nic nebrání našemu výkladu. Lze si ostatně připomenouti slova Ramsayova, jenž měl snad nejčastěji nalezené zlomky v ruce a výslovně prohlásil, že lze i u celých písmen, prohlížíme-li je jednotlivě, někdy dosti těžko hned rozeznati zda je to T, I, L, E, F².

¹ Podle reprodukce na tab. X. u R—P první z těchto zbytků vypadá jako spodek D. — Na fotografii u Robinsona nelze této podrobnosti rozeznati.

² Journ. Rom. Stud. VI., str. 110.

Stopa po písmenu prvním, kterou R—P označují jako vršek E, je tak nepatrná, že dobře může patřiti k jakémukoliv písmenu jinému: v našem doplnění je to vršek R, pro které svědčí i ohyb napravo dolů.

(Dokončení přístě.)

Ladislav Varcl:

O podstatě a původu Volkanově.

Poznání původní podstaty římského Volkana jest ztíženo úplným jeho ztotožněním s řeckým Hefaistem, jež jest důsledně provedeno v našich zprávách. Uznává se sic obecně, že bůh je v těsném vztahu k ohni, ale není shody o tom, byl-li takřka personifikací ohně jakožto živlu (F. Altheim, Griech. Götter im alten Rom, Rel.-gesch. Vers. u. Vorarb. XXII 1, 174), či pouze jeho ničivé moci (G. Wissowa, Rel. u. Kult. d. Römer² 229), nebyl-li spíše bohem ohně — tepla zúrodnujícího, bohem „vegetace“ (A. v. Domaszewski, Abh. zur röm. Rel. 108 n., 172 n.), nebo vládcem blesku (L. A. Constans, Dar.-Saglio, Dict. des ant. V 1000 n.). Nejnověji byl však spojen s živlem právě opačným, vodou, speciálně s řekou Tiberem: J. Carcopino (Virgile et l'origine d'Ostie, Paris 1919, 108 nn.), jenž uznává původní „ohnivou“ podstatu Volkanovu, klade oba živly na roveň jakožto kontrastní, jak toho máme hojně dokladů z jiných náboženství; J. Toutaine (Rev. de l'hist. des rel. 103, 1931, 136 nn.) však obě božstva přímo ztotožňuje, při čemž pozdější prý vztah k ohni ponechává jako jednu z neřešitelných záhad římského kultu (142).

S druhé strany skýtá obtíže nejistota o původu tohoto boha. Nápadná shoda jména Volkanova s etruským Volkou (= *vel₂a*) a jinými jmény téhož základu (Volceius, Volcarius a j.; sr. W. Schulze, Zur Gesch. lat. Eigenn. 377 n.), jak se zdá, radí k jejich vnitřnímu spojování, takže by bylo nutno odvozovat Volkanův původ z Etrurie. Stejným právem tu však bývá bráno k osvětlení kretské *Γελχανός*, *Φαλχάνιος*¹, jež naopak spíše odrazuje: povaha tohoto boha, pokud lze soudit z jeho zobrazení na mincích města Faistu (Svoronos, Numism. de la Crète anc., pl. XIII 24/26, str. 259, 29/31), je příliš odlišná od všech obvyklých představ o Volkanovi (sr. Altheim, na uv. m. 206) a bůh byl rovněž ztotožněn již za starověku s Diem (Hesych. s. v.): nelze tedy uznat za zdařilý pokus E. Sittiga (De Graec. nom. theophris, diss. Halle, 1911, 101 nn.) uvést obě božstva v souvislost ani zcela hypotetické kombinace E. Pauliho (Rosch. Lex. VI 176 n.; srv. jejich odmítavý posudek E. Fieselové tamtéž). Nepomáhá tu Pauliho odkaz na Volkana, zvaného *Iovialis*, vládce blesku,

¹ První tak učinil Secchi, Giove *TEAXANOS*, 1840.